Алекса Вукадиновић*
https://orcid.org/0009-0001-4640-1139
Универзитет Џеђанг, Школа јавних послова,
Хангџоу, НР Кина

https://doi.org/10.18485/sres.2025.4.2.2
UDK 94(=163.41)(497.115)
327.7/.8(497.115)
930.85(=163.41)
Прегледни научни рад
Примљен: 18.3.2025.
Прихваћен: 15.12.2025.

ОДБИЈАЊЕ СПОРАЗУМА ИЗ РАМБУЈЕА, „КОСОВСКИ ЗАВЕТ”** ИЛИ РАЦИОНАЛАН ИЗБОР?

АПСТРАКТ

Каква је позадина одлука, шта им претходи и како то помаже разумевању догађаја који следе? То су питања која људи постављају себи када читају о одређеним догађајима који имају потенцијал да промене цео свет. Већ више од две године слушамо како је Русија вратила рат на европски континент, први након Другог светског рата, и да је тиме прекршила међународно право и светски поредак. Међутим, многи превиђају чињеницу да се овакав догађај догодио почетком 1999. године, када је НАТО, предвођен САД, покренуо агресију на једну суверену земљу – СР Југославију. Овај рад обједињује два већ постојећа модела – модел рационалног актера и модел система веровања – како би одговорио на питање шта је претходило томе и шта се могло избећи током преговора у Рамбујеу, као и како је једна земља одлучила да иде у немогућ рат и да ли је то била рационална одлука.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: рационалност, доношење одлука, систем веровања, конфликт, перцепција

* aleksavukadinovic@protonmail.com

** Термин „Косовска завет” у наслову односи се само на историјски термин „Косовска завет”, који је добро познат у српској историји, а односи се на Косовску битку из 1389. године и њено значење за српску историју. У овом случају, употреба термина „Косово” не подразумева његов независни статус. Напротив, Косово и Метохија, како је пуни назив покрајине, јесте аутономна покрајина унутар Републике Србије и њен статус може бити само такав, према међународном праву и српском Уставу.

1. Разумевање одлучивања, модел рационалног актера и систем веровања

Да бисмо разумели зашто се неки догађаји дешавају, неопходно је разумети њихову позадину, а да бисмо разумели њихову позадину, потребно је разумети процесе који су довели до одлука које су, на крају, резултирале догађајима који су предмет проучавања. У овој области користи се неколико метода: модел рационалног актера, модел организационог понашања, модел владине политике, модел система веровања и други. У зависности од тога који се модел користи, могуће је добити различита образложења процеса одлучивања, јер је, на крају крајева, у овим случајевима сигуран је само сам догађај.

Главни фокус овог рада је управо разумевање одлуке СР Југославије да одбије споразум из Рамбујеа и поведе рат против НАТО-а, у том тренутку најмоћније силе коју је свет икада видео. За то ће кључни бити модел рационалног актера и модел система веровања, јер ова одлука на први поглед делује ирационално, што потврђују и изјаве неких учесника преговора, као и појединих аналитичара. Због тога у овом случају модел рационалног актера треба поткрепити другим моделом, који може пружити потпуну слику процеса одлучивања у југословенском дипломатском тиму.

Модел рационалног актера посматра државе као унитарне актере, који делују на принципима максимизације користи. На основу анализе трошкова и користи, као и прорачуна, државе доносе одлуке које им у том тренутку највише одговарају. Састоји се од четири главна принципа: 1. циљеви и задаци (тражење крајњег циља државе, што доводи до одлучивања), 2. алтернативе (различити избори доступни држави у том тренутку) 3. последица (могуће реакције или ефекти за сваки алтернативни избор) 4. избор (Allison and Zelikow, 1999). На основу ова четири принципа, требало би да позадина доношења одређене одлуке буде јаснија и лакша за разумевање.

Док модел рационалног актера анализира ситуацију на основу прорачуна и максимизације користи, модел система веровања више се ослања на перцепцију, која не мора нужно бити у складу са максимизацијом користи или чак са стварном ситуацијом. Систем веровања је „филтер" кроз који обични људи, као и доносиоци одлука у држави, виде свет око себе и свој положај у њему. „Доносилац одлуке делује на основу „слике" коју има о одређеној ситуацији, а не на основу „објективне стварности". Другим речима, у процесу одлучивања најважније је да разумемо како доносилац одлуке види свет и себе у њему, јер управо овај доживљај себе представља кључ овог процеса. Иако је ова перцепција субјективна, она не долази ниоткуда. Састоји се од слика прошлости, садашњости и будућности, које све заједно обликују систем веровања (Holsti, 1962). Иако сваки доносилац одлука има своје виђење догађаја, важно је разумети колико је његов систем веровања „отворен" или

„затворен". Уколико је превише отворен, он би прихватао све нове информације као да нема „филтера", не узимајући у обзир претходна искуства. С друге стране, ако је систем веровања потпуно затворен, без обзира на информације, доносилац одлука ће их увек посматрати само кроз призму прошлих искустава, не остављајући простор за промену (Holsti, 1962).

Теорија националних слика и система веровања била је полазна тачка за каснији настанак теорије „стратешке културе", која има много сличности са њом. Стратешка култура представља природни атрибут безбедносне заједнице, који се развија кроз „формативне" године. Стратешка култура може бити схваћена као интерсубјективни систем симбола, који омогућава политичко деловање повазано са стратешким питањима. Штавише, стратешка култура ограничава и омогућава комуникативне праксе које су кључне за стратешка питања (Lock, 2010). Из овога се види да обе теорије подразумевају да су претходна искуства важна и за политичке и за стратешке одлуке држава. У случају система веровања и теорије националних слика, они се представљају као „филтери" који утичу на одлучивање држава, док се у оквиру стратешке културе систем симбола односи на сличне процесе и чиниоце који на њих утичу.

2. Позадина сукоба

2.1 Бесконачни циклус између Албанаца и Срба

Важно је знати да 1990-их није био први пут да је избио сукоб између Албанаца и Срба. Када су Османлије освојиле Балкан у 14. и 15. веку, на ово подручје дошла је нова религија – ислам. Он је, као и у многим другим подручјима где се проширио, наметнут локалном становништву различитим мерама. Због тога је већина Албанаца, који су у том подручју живели заједно са Србима, прешла у ислам, док је већина Срба задржала своју православну веру. Прелазак у ислам омогућио је Албанцима боље животне услове унутар Османског царства, живот у градовима, ниже порезе и одређени ниво власти, што је, између осталог, коришћено за потискивање српског становништва из градова. Овакав третман и верска разлика показаће се као корен скоро свих сукоба између Срба и Албанаца.

Након Првог балканског рата (1912–1913) Албанија је стекла независност на територијама које су од османске власти ослободили Срби и Грци, иако се већина албанских побуњеника и устаника борила на страни Османлија против Балканског савеза. То је било могуће због притиска Аустроугарске и Британске империје, које нису желеле да виде снажног руског савезника, Србију (Toleva, 2016).

Након стицања независности, Албанија је кренула потпуно другачијим путем од Србије, због чега су се две земље увек налазиле на супротним странама сукоба. Србију су 1915. преплавиле удружене снаге Аустроугарске, Немачке и Бугарске, те је морала да се повуче преко албанских планина. Током овог повлачења албански борци нападали су данонoћно српске колоне цивила и војног особља, што је, у комбинацији са оштром зимом, резултирало смрћу 240 хиљада Срба (Životić, 2014).

Када је избио Други светски рат, Срби и Албанци поново су се нашли на супротстављеним странама. Пре Другог светског рата, Албанија је, захваљујући дугогодишњем савезу, била марионетска држава Италије, којој је припојена непосредно пред почетак рата. То припајање прошло је без већег отпора. Затим је уследио напад нацистичке Немачке, којој су помагали Бугари и Хрвати, њени савезници на Балкану, на Краљевину Југославију. Након пада Краљевине Југославије, многи Албанци који су живели у њој придружили су се немачкој 21. СС планинској дивизији „Скендербег" (Zaugg, 2016).

Током Хладног рата, Албанија је постала „најизолованија земља у Европи" под владавином Енвера Хоџе. Због екстремног сиромаштва у ком су живели под његовом владавином, комунистичка Југославија дозволила је многим Албанцима да пронађу своје место на Косову и Метохији (Živančević, 1989), иако је раније Србима забранила да се врате након што су били протерани из својих домова током нацистичке окупације (Službeni list, 1945). То је довело до неједнаког броја Срба и Албанаца на Косову и Метохији. Како је временом албанско становништво расло, расли су и њихови захтеви.

2.2 Заоштравање сукоба, Ослободилачка војска Косова (ОВК)

Као што се из претходно наведеног види, сукоби између Срба и Албанаца стално су избијали и изгледали су као бескрајан циклус насиља, који траје до данас. Након Титове смрти, осећајући нестабилност у земљи, Албанци су почели да се буне и да траже независност од СР Србије. Ипак, желели су да остану унутар СФРЈ, што би им касније омогућило да искористе право на самоопредељење. Да би се изборили са овим, југословенске власти су на ове протесте одговориле употребом силе.

Ово је био најсиромашнији регион у бившој Југославији. Почетком деведесетих, због међународних санкција, животни стандард у целој Србији био је на ниском нивоу, док је економија била ослабљена, али је то на Косову и Метохији било најизраженије. Због свега тога, али можда још више због дуге историје насиља између Албанаца и Срба, верских разлика и растућег албанског национализма, Албанци су започели оружану побуну, која је довела до терористичких аката широм покрајине. Албански терористички напади, током којих су отимани и убијани српски цивилу у покрајини, почели су 1995.

године. Контролисали су велики део територије Косова и Метохије и многе путеве широм покрајине. У окршају са албанском групом у селу Поношевац, српске снаге су међу припадницима ОВК пронашле једног суданског држављанина (Ristić, 2018), што је јасно показало да ово није била само побуна. Ипак, српске снаге нису предузеле никакве веће контратерористичке акције како би спречиле ове догађаје. До промене је дошло када је ОВК у организованој акцији заузела град Ораховац. Током окупације Ораховца, Албанци су у своје логоре одвели више од 50 Срба, од којих је, само неколико дана након заузимања, убијено њих 13. Већина киднапованих Срба послата је у логоре унутар албанских села, одакле су касније били пребачени на север Албаније у озлоглашену „Жуту кућу", место у удаљеним областима северне Албаније, где је ОВК доводила киднаповане Србе и користила их за вађење органа (Marty, 2010). Током 1998. и почетком 1999. године, српске снаге наставиле су контраофанзивне и антитерористичке операције на територији целе покрајине. Како су српске снаге ослобађале све више територије, све чешће су се појављивали лажни извештаји и погрешна тумачења чињеница. Најпознатији случај погрешног тумачења или избегавања чињеница, био је случај Рачак, где су српске снаге спровеле антитерористичку операцију, током које су ликвидирале локалну јединицу ОВК.

У почетним извештајима о овом случају, посматрачи ОЕБС-а нису пријавили ништа сумњиво. Међутим, након доласка Вилијама Вокера, објављено је да је реч о масакру. Сумња у његову процену произлази из доказа, попут трагова барутних честица пронађени на 37 од 40 тела у селу, као и из положаја рана од метака, што сугерише да ниједна жртва није убијена у стилу „погубљења", већ током борбе („класичне пуцњаве"). Неколико година касније, истрагу је спровела истражитељка места злочина из Финске, која у својој аутобиографији наводи да је на извештај знатно утицао Вилијам Вокер и да није било довољно доказа за изјаве које је он дао 1999. године (Rusila, 2008). Случај Рачак постаће кључан за цео сукоб и за касније мировне преговоре, јер је коришћен као изговор за агресију на СР Југославију, до које је дошло само неколико месеци касније.

3. Мировни преговори у Рамбујеу

3.1 Пут ка Рамбујеу

Од интензивирања сукоба 1998. године, водили су се дипломатски разговори, не само у УН већ и у Београду, како би било пронађено политичко решење овог сукоба. Савет безбедности УН усвојио је током 1998. године две резолуције, у којима се тражи мирно и политичко решење косовског питања, уз оштру осуду тероризма у српској покрајини. Поред тога, као нови

представник САД појављује се Ричард Холбрук, који је директно разговарао са председником Милошевићем, што је довело до „споразума Милошевић–Холбрук" 13. октобра. Пре тога, Холбрук се састао и са лидерима ОВК, након чега се њихов статус у Сједињеним Државама променио. Они нису више били на листи терористичких организација, већ су јавности постали познати као „борци за слободу" (Hendriksen, 2007). С друге стране, Француска је, под снажним притиском Велике Британије и САД, званично уклонила ОВК са листе терористичких организација (Reveron & Murer, 2006). Америчке војне вежбе у Албанији, санкције ЕУ и САД, такође су допринеле овом споразуму.

Савет безбедности УН усвојио је 24. октобра Резолуцију 1203, којом је легитимизовао споразум између Милошевића и Холбрука. У њој је наведено да све стране морају да траже мирно решење, поштују територијални интегритет и суверенитет СР Југославије и да насиље и тероризам морају одмах престати. Даље, у њему се наводи да „будућност мора да се заснива на интеграцији, мирном суживоту, економском просперитету и слободном и безбедном животу", као и да ће ове нове политике морати да буду спроведене у оквиру Устава СР Југославије. Овај споразум садржи и безбедносне детаље: одређени број српских снага мора се повући у своје базе, ОВК треба да буде демилитаризована, а биће установљена и Косовска верификациона мисија (ОЕБС), која ће имати 2000 чланова, са овлашћењем да верификује и спроводи услове договорене у овом документу (Resolution 1203, 1998).

3.2 Ултиматум или мировни споразум?

Након што се видело да претходни споразуми нису функционисали како се очекивало, иако се Милошевић у почетку држао свог дела споразума, и да НАТО, који је требало да стави под контролу провокације ОВК, није у томе успео, указала се потреба за преговоре у ширем формату, у које би било укључено више међународних актера. Међутим, нису се сви сложили око њиховог формата (Crawford, 2002). Преговори о решавању косовског питања формално су започети 6. фебруара 1999. и трајали су до 19. марта. Током ових неколико недеља, две супротстављене стране, југословенска и албанска, састале су се само једном. На већини састанака били су представници САД, ЕУ, Русије и Југославије, док су интересе албанске стране углавном представљали представници САД, иако је албанска страна имала своје представнике (Proroković, 2019).

Читав овај процес био је упитан од самог почетка. Према изјавама Волфганга Петрича, представника ЕУ у овом процесу, ни он сам није знао за многе детаље документа, јер је документ писао и представљао представник САД Кристофер Хил. (Politika, 2019), (Tanjug, 2024). „Прелазни споразум за мир и самоуправу на Косову", како се звао овај документ, имао је 87 страница

и био је припремљен месецима пре званичног почетка разговора. Другим речима, на овим преговорима разговарано је само о одређеним детаљима овог документа.

Први део документа говорио је о људским правима, једнакости и слободи за све људе у покрајини, док се осталих осам делова односило на конкретна питања и методе њиховог спровођења. У првом делу говорило се о систему управљања у покрајини, покрајинском парламенту, надлежностима и методама избора његових представника. Други део бавио се питањима јавне безбедности и увођењем локалних полицијских снага. Акценат је био стављен на безбедност спољних граница, које ће остати у рукама савезних снага безбедности. Поред тога, разматрана је и улога коју ОЕБС треба да има у обезбеђивању и јачању јавне безбедности. Трећи, четврти и шести део говорили су о изборном процесу, хуманитарној помоћи, заштити културе и овлашћењима одређених позиција, о којима су се, заједно са прва два дела и уводом, све стране брзо договориле (Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo, 1998).

Главни проблем у овом документу налазио се у петом и седмом делу, који су говорили о методологији спровођења споразума. Пети део фокусирао се на увођење „Специјалне мисије за имплементацију", формиране у координацији са ЕУ и ОЕБС-ом. Она би преузела сва овлашћења раније дата „Мисији за верификацију" у оквиру претходног споразума Милошевић–Холбрук. На основу тога би била формирана „Комисија за имплементацију", која би укључивала представнике свих нација присутних у покрајини, као и представнике са федералног и националног нивоа у СР Југославији. Председник ове комисије имао би водећу улогу у овом процесу. Чланови ове комисије радили би по закону Косова и Метохије, Србије и СР Југославије, али са дипломатским статусом у складу са Бечком конвенцијом о дипломатским односима (Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo, 1998).

Седми део је вероватно представљао највећи проблем, јер је наводио да све стране позивају СБ УН да дозволи НАТО-у да распореди своје трупе у покрајини и да брине о закону и реду, омогућавајући притом нечланицама НАТО-а да у томе учествују, али да НАТО и даље задржи строгу контролу над овим трупама. Поред тога, седми део садржао је и два анекса. У Анексу Б било је наведено да ће трупе НАТО-а имати право слободног кретања на читавој територији СР Југославије, у ваздуху и територијалним водама, затим право да постављају кампове и базе, као и право да користе све територије и услуге потребне за подршку. Трупе НАТО-а имале би имунитет од било каквог хапшења или истраге, док би сваки војник НАТО-а који је већ у притвору морао бити пуштени. Поред тога, у Анексу Б наводи се да би НАТО има право да притвори било кога и да га, у најкраћем могућем року, преда

надлежним службеницима (Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo, 1998).

Главни проблем у ова два дела био је нарушавање суверенитета СР Југославије. Седми део, заједно са Анексом Б, омогућио би НАТО снагама да се слободно крећу по целој територији СР Југославије и да притом уживају дипломатски имунитет. Такво решење омогућило би НАТО снагама широку слободу деловања на целој територији СР Југославије, без обавезе да одговарају за дела супротна домаћим законима, која би починили њихови припадници. Другим речима, ово би целу територију земље фактички ставило под посредну контролу НАТО-а, што су, не само чланови Милошевићевог и преговарачког тима већ и већина становништва СР Југославије доживели као индиректну окупацију.

3.3 Очекивани исход

„Текст из Рамбујеа, који је предвиђао неограничено кретање НАТО трупа широм Југославије, многи су доживели као провокацију и изговор за почетак бомбардовања. (...) Такав документ не би могао да прихвати чак ни најумеренији представник српске стране. Био је то ужасан дипломатски документ, који никада није требало да буде представљен у том облику."

Овако је Хенри Кисинџер коментарисао споразум из Рамбујеа. Он је, као и многи други, видео праву природу ових разговора. Многи људи у Србији питају се из данашње перспективе да ли је у Рамбујеу уопште било простора за преговоре. Када је откривен цео текст документа, постало је очигледно да је од почетка био могућ само један исход и да су преговори од самог почетка били узалудни. Професори у Србији написали су многе чланке о овој теми, као што су, на пример, „Процес у Рамбујеу – политички изговор за агресију НАТО-а на СР Југославију" Душана Пророковића 2019. године, „НАТО бомбардовање Југославије (1999) 20 година касније, проблеми легалности, легитимитета и последица" Бориса Кривокапића 2019. године, „НАТО пут ка Србији: Зашто 1999?" Слободана Јанковића 2019. године и многи други. Иако неки од њих посматрају овај процес из различитих перспектива, већина се слаже да је то био ултиматум за СР Југославију, прилично сличан оном који је Србији постављен 1914. године уочи Првог светског рата. То се још више могло видети у изјави Мадлен Олбрајт, државне секретарке САД, на првој конференцији за новинаре у Рамбујеу:

„Ако председник Милошевић не прихвати предлоге Контакт групе или дозволи наставак репресије на Косову, може очекивати ваздушне нападе НАТО-а. Ако косовски Албанци буду ометали напредак преговора у Рамбујеу или дестабилизовали ситуацију на терену, не могу очекивати да ће НАТО и међународна заједница решити њихове проблеме... Ни једна страна не треба

да сумња да ће, уколико не буде постигнут споразум или уколико покажу уздржаност, осетити на терену брзе и озбиљне последице" (Albright, 1999).

О овом преговарачком процесу постоје многа сведочанства изнета током процеса против бившег председника Милошевића и током других процеса против српских лидера у Хашком трибуналу, као и изјаве дипломата који су учествовали у овим преговорима (РТС, 2019; Политика 2019). Из њих можемо видети шта је већина људи у Србији сматрала исправним. Професор Ратко Марковић, члан дипломатског тима СР Југославије, изјавио је током ових преговора:

„Учесници су се могли срести само случајно у ходницима, пролазећи једни поред других, без речи, док је текст из којег је требало постићи 'споразум' дат учесницима у деловима, а два најважнија дела, која чине суштину документа, достављена су учесницима само четири сата пре завршетка ових преговора. Према речима сведока ('велике тројке'), руски представник Борис Мајорски није потписао ове делове, уз образложење да они нису тема заједничких преговора" (Marković, 2019).

Током овог сумњивог процеса преговора, чак и на самом почетку, СР Југославија је била спремна на сарадњу. Прихватила је све делове документа (Schwarz, 1999), осим петог и седмог, који су, као што је раније поменуто, говорили о распоређивању НАТО снага по целој територији СР Југославије и њиховом изузимању из надлежности домаћег законодавства. Албанска страна је одбијала да потпише било какав документ све док Хашим Тачи није отишао у Вашингтон на даље разговоре. Након тих разговора, албанска страна одлучила је да потпише документ који друге делегације и представници нису ни видели. Истог дана, српска страна је једнострано потписала сопствени предлог, који је разматран током преговора. Већ следећег дана, Кристофер Хил је, заједно са Петричем и Мајорским, изјавио да нема потребе да се преговори наставе.

Права природа ових „преговора" била је очигледна током целог процеса, али можда их најбоље описује друга изјава званичника Стејт департмента:

„Намерно смо поставили летвицу превисоко да би се Срби повиновали... Србима је било потребно мало бомбардовања да би се уразумили" (Fair, 2019).

4. Рационалан избор или не?

На први поглед, одбијање споразума из Рамбујеа делује ирационално, посебно некоме ко не улази дубље у анализу овог догађаја. Једноставно поређење снага између супротстављених страна показује да југословенска страна није имала скоро никакве шансе за победу, чак ни за избегавање губитака, али је упркос томе одлучила да одбије предлог. Наравно, када би свет био

тако једноставан, живот би био много практичнији, а свет око нас много лакши за разумевање. Нажалост, свет је много компликованији и тежи за разумевање.

4.1 Ко је шта желео?

Сваки преговарачки процес подразумева ценкање – супротстављене стране износе своје захтеве и предлоге, а затим преговарају о томе шта је прихватљиво, а шта није. На крају, требало би да пронађу заједнички језик и реше своје проблеме. Међутим, током преговора у Рамбујеу до тога није дошло. Преговори су пропали и почео је рат. Очигледно је да ниједна страна, или бар једна од њих, није била спремна на компромис и проналажење заједничког решења. Да бисмо разумели зашто се то догодило, прво је важно сазнати шта је која страна желела.

„Покушали смо све да постигнемо договор, али није успело. Понудили смо сва могућа решења и стандарде у складу са европским нормама" (Niške vesti, 2019), рекао је Фаик Јашари, албански члан југословенске делегације у Рамбујеу. Из званичних саопштења могло се видети да је југословенска страна настојала да заштити свој суверенитет и територијални интегритет, као и да оконча побуну ОВК и терористичке акте. Поред тога, била је спремна да покрајини Косово и Метохија врати максималну аутономију. Такође је прихватила методе за увођење нових политичких институција у покрајини – парламента, локалне самоуправе, локалних полицијских снага, као и других захтева из првог, другог, трећег, четвртог, шестог и осмог дела споразума из Рамбујеа (Elich, 2024). Штавише, велики део ових захтева већ је био прихваћен споразумом Милошевић–Холбрук само неколико месеци раније. Српски председник Милан Милутиновић изјавио је:

„Југословенска делегација је предложила решења која испуњавају захтеве Контакт групе за успостављање широке аутономије унутар Србије, залажући се за пуну равноправност свих националних заједница" (Tanjug, 1999).

С друге стране, албанска делегација била је уједињена око једног циља – постизања независности, иако су постојале велике разлике у томе како до ње доћи, као и у томе како ће она изгледати када буде постигнута. Чланови албанске делегације били су Ибрахим Ругова, дугогодишњи политичар и политички лидер Албанаца, који је тражио ненасилно решење за свој народ, Фехми Агани и Хашим Тачи, човек који се појавио директно са Интерполове потернице као представник ОВК. Њега је фаворизовала Мадлен Олбрајт, јер је у њему видела „правог човека" за тај посао због његовог чврстог става и става ОВК према Србима, што се види у изјави портпарола ОВК током 1998. године:

„Независност Косова је једино решење... Не можемо живети заједно. То је искључено" (Reuters, 1998).

У Рамбујеу нису били у питању само интереси две стране. Своје циљеве имала је и „велика тројка", како су је тада називали, односно представници САД, ЕУ и Русије, који су били посредници. Док су Волфганг Петрич и Борис Мајорски, као представници ЕУ и Русије, настојали да пронађу политичко решење и сачувају мир у Европи, представници САД, Кристофер Хил и Мадлен Олбрајт залагали су се за војну интервенцију и бомбардовање. Управо је такав приступ САД додатно отежао преговоре, довео до увођења Анекса Б у документ и охрабрио тврд став Албаније, што је допринело наставку непријатељстава. Сведочење југословенског представника током ових преговора јасно осликава ово, а у њему наводи да им је Мадлен Олбрајт више пута поручила:

„Ако југословенска делегација не прихвати оно што нудимо, бићете бомбардовани" (Šainović, 2019).

4.2 Да ли је постојао други пут за СР Југославију?

Из онога што можемо сазнати о преговорима у Рамбујеу, види се да је југословенска делегација имала само две могућности: да прихвати или да одбије овакав документ, без икаквог простора за проналажење алтернативе. Показало се да сваки покушај да се постигне договор, направе неке измене, па чак и да се прихвати већина захтева из документа који им је био представљен, није био довољан. Штавише, то је представљано као ирационално и тврдоглаво понашање југословенске стране. Ово је постало још јасније када је у Рамбује дошла Мадлен Олбрајт. Њен став о овим преговорима био је да нема преговора – то је била ситуација „узми или остави", ултиматум! По доласку у Рамбује, њен портпарол је изјавио:

„Она није овде да преговара, већ да покаже да смо спремни да дипломатске напоре подржимо силом – било учешћем у мировним снагама за спровођење споразума уколико до њега дође, било спровођењем претњи НАТО-а да ће бомбардовати српске мете уколико процени да је српска страна одговорна за прекид преговора" (The Herald Times, 1999).

4.3 Рат или рат?

Током своје историје, Србија и њен народ више пута били су суочени са судбинским одлукама. Ултиматуми су Србима постављани још од средњег века. Султан Мурат I поставио је ултиматум српском кнезу Лазару. Сличан ултиматум 650 година касније поставио је НАТО, једна од најмоћнијих савремених сила. Када се разматрају могуће алтернативе и њихове последице по СР Југославију током ових преговора, неминовно је осврнути се на

историју. Само суштинским разумевањем историјских паралела могу се разумети избори који су се нашли пред њом, као и могуће последице.

О последицама одбијања споразума у Рамбујеу сувишно је писати. Оне су већ добро познате из догађаја који су уследили након преговора у Рамбујеу, али су биле јасне и унапред. Изјаве представника САД током преговора довољно су их добро најавиле. Питање је, међутим, шта би се десило да је СР Југославија прихватила ове споразуме. То је нешто што многи нису разумели или једноставно нису желели да разумеју, и то је кључ за разумевање одлуке коју је донела српска страна.

Анализа најповољнијих и најнеповољнијих алтернатива за југословенску страну показује да међу њима није постојала велика разлика и да је простор за преговоре био изузетно ограничен. Најповољнији исход за југословенску страну био би да је албанска страна одбила договор и да су преговори због тога пропали. У том случају они би били одговорни за неуспех ових преговора. Међутим, чињенице говоре да је такав исход био мало вероватан, јер је албанска страна током преговора пажљиво следила смернице и ставове САД. Ово је било посебно очигледно, јер су САД преузеле на себе да обучавају ОВК и да их трансформишу из „разноврсне гериле" у полицијске снаге или политичку организацију, што је слично улози коју је Афрички национални конгрес имао у трансформацији Јужноафричке Републике (New York Times, 1999). То је додатно показало још веће укључивање вођа ОВК као главних представника албанске стране у преговорима. С друге стране, најнеповољнији сценарио био би да преговори пропадну, а да за то буде окривљена југословенска страна. Последице оваквог сценарија јасно су навели вишеструки амерички званичници, што је већ поменуто у овом тексту. Другим речима, рат би дошао у Југославију.

5. Ко су Срби и шта их чини Србима?

„Упркос толиким недаћама, српска нација није мртва. Прошла је кроз најстрашније патње, а да није изгубила своју виталност. Млада крв кључа у њеним венама, ускоро ће процветати дивни цвет слободе. Векови тираније нису могли да је учине робом, Срби су увек кидали своје окове."

Мадлен де Беноа-Сигоје, Српска отаџбина 1918.

„Српска душа је сама по себи знак питања. Измиче методичкој анализи и повлачи се бунтовно, не дозвољавајући да буде разложена. Њени изненадни скокови збуњују и може их објаснити само добро познавање њене историје. Толико је осетљива да је све вређа, толико поштује осећања части

да им остаје верна као кућни љубимац. Стране су јој вештачке суптилности напредних цивилизација. Способна је и за најдубљу инертност и за најузвишеније јунаштво."

Женин Калпјер, Легендарна Србија, 1918.

5.1 Косово и Метохија

Данас се Косовска битка слави у свим земљама где живе Срби. То је дан за војну параду, дан сећања и један од најважнијих дана у историји Срба – 28. јун, познат као „Видовдан". У Косовској бици 1389. године сукобили су се српско и османско царство. У колективном сећању Срба остало је запамћено да је османски цар Мурат I понудио Србима да му се покоре, а он би им заузврат дао земљу, злато, титуле и све привилегије. У супротном, то би био крај за целу српску нацију. Био је то ултиматум који је довео у питање само постојање српске нације и културе – можда не први у историји Срба, али свакако не и последњи. Кнез Лазар је одбио ову понуду и заједно са целом српском војском, која је, према неким записима, била упола мања османске војске, отишао у битку и славно погинуо. Постоји много прича о овој бици, неке стварне, а неке измишљене, али се поуздано зна да су се Срби снажно супротставили освајачима и добровољно жртвовали за своју веру и своја уверења. Међутим, поставља се питање да ли Косово и Метохија за Србе представља само место славне битке или ту постоји нешто више.

На Косову и Метохији су места рођења српске културе, са славним манастирима из старих времена. То су места где се налазила престоница српског царства и где су корени сваког Србина.

„Косово је најважнија мисао, најкрупнија замисао, најсложеније заумљење српске културе. Име за оно највредније што смо дали хришћанској цивилизацији. Косово је престоница српског уметничког царства. Оставштина и завештање српске уметности и духовности човечанству. Легенда уз коју расте српски народ" (Bećković, 1989).

5.2. Трагом косовских јунака, Први светски рат

Гаврило Принцип, члан „Младе Босне" (Gaćinović, 2018), извршио је 28. јуна атентат на аустроугарског надвојводу Франца Фердинанда. Овај догађај представљао је одговор на аустроугарску окупацију и анексију Босне, као и провокацију због његове званичне посете Сарајеву на један од најзначајнијих дана за Србе. Након овог догађаја, Аустроугарска је Србији поставила ултиматум, који она није могла да прихвати.

Објава рата Србији изазвала је ланчану реакцију међу европским савезима, што је довело до избијања Великог рата, како је тада називан, данас познатији као Први светски рат. Током овог рата Србија је претрпела

катастрофалне губитке, иако је остварила почетне победе у биткама на Церу. У овом рату Србија је изгубила 28% укупног становништва и више од 50% мушког становништва (Министарство одбране Србије, 2019). Србија је из рата изашла као победник, али са губицима већим од било које друге земље. Ако се вратимо на узрок избијања рата, видећемо да је то била дубоко укорењена одлучност Србије да се не покори надмоћнијем непријатељу –слободољубиви дух вековима храњен сећањем на Косовску битку и њене хероје.

5.3 Хитлеров ултиматум – да, али не

Када је почео Други светски рат, Србија, тада Краљевина Југославија, није имала краља. Њен краљ је био убијен пре тога, а како је краљ Петар Други био малолетан, уместо њега владао је намесник кнез Павле. Како је притиском на краљевину стално растао, нови владар морао је да одлучи шта да ради и којој страни да се приклони. На крају је 25. марта 1941. године прихватио Хитлеров ултиматум и придружио се силама Осовине.

Придруживање силама Осовине није наишло на одобравање у Србији, што се не би могло рећи за Хрватску. Као што је већ истакнуто, Срби нису волели да буду потчињени никоме, а поготово нису желели да се прикључе онима против којих су се борили само неколико година раније у Првом светском рату. Ово незадовољство убрзо је ескалирало и у Београду су 27. марта избиле масовне демонстрације. На улицама су биле гомиле људи које протестују против кнежеве одлуке. Истог дана, војска је стала уз народ и, у државном удару, збацила кнеза Павла са власти и поставила кнеза Петра II за краља Југославије (Blagojevic & Petrović, 2021). Само недељу дана касније, нацистичка Немачка напала је Краљевину Југославију, што је поново довело до крвавог рата, који је коштао Србе стотине хиљада живота.

5.4 Косовски завет и историја више сврхе

Шта је национални имиџ, а шта систем веровања? На то је већ одговорено на почетку овог рада, али шта је национални имиџ Срба и како функционише њихов систем веровања? То објашњавају претходно поменути догађаји. Срби себе виде као јаку нацију, јединствену, малу, али ону која може да победи много јаче од себе, што су доказали тиме што су изазивали и победили највећа царства у Европи. Њихов слободољубиви дух, херојство, тврдоглавост, патриотизам и храброст произлазе из дуге историје ратова и тешкоћа из којих су, чак и у тешким временимаа и великим страдањима, увек излазили као победници.

Тај менталитет и национални имиџ разликује их од других, јер се неће повући чак ни пред највећом силом на свету. Из ове перспективе они

посматрају свет око себе. Управо то нису разумели представници САД у Рамбујеу, као ни њихови лидери када су се спремали за рат против СР Југославије.

Стратешки културни оквир српског народа дубоко је испреплетен са историјским и теолошким основама православља, при чему је посебан нагласак на улози Српске православне цркве. Ова веза је пресудно одређена стицањем аутокефалности Српске православне цркве у 13. веку, што није представљало само теолошку прекретницу већ и кључни моменат у обликовању националног идентитета. У оквиру ширег православног хришћанског света, аутокефалне цркве симбол су не само духовног и националног идентитета, већ служе и као живо средиште у ком се преплићу верско наслеђе и национална свест.

Када је реч о Србији, Српска православна црква није само верска институција, већ камен темељац српског идентитета, који сажима суштину онога што значи бити Србин. Овај идентитет артикулише се кроз историјске наративе који наглашавају повезаност религије и националног поноса. У средишту овог културног наратива налази се наслеђе Светог Саве, кључне личности у српској историји, чији је завет из 13. века поставио темеље за јединствено српско православље. Овај завет додатно је овековечен поступцима и жртвама историјских вођа, међу којима је најзначајнији био „цар" Лазар, током Косовске битке 1389. године. „Косовски завет" служи као кључни симбол отпорности и јединства српског народа, учвршћујући уверење да је њихов идентитет нераскидиво повезан са њиховом вером и историјским борбама.

Стога, спој вере, историје и националног идентитета унутар српске културе није само одраз прошлих догађаја. Он артикулише континуирани наратив о опстанку и тежњама. Овај динамичан однос одиграо је кључну улогу у обликовању савремених српских друштвених вредности и политичких оријентација, чинећи Српску православну цркву суштинским елементом у разумевању сложене природе српског идентитета и његових манифестација у историјском и модерном контексту (Gajić, 2020; Vidović, 2009: 43).

6. Закључак

Вратимо се на главна питања са почетка овог рада: „Зашто је СР Југославија одбила споразум из Рамбујеа?", „Зашто је СР Југославија одлучила да ратује против НАТО-а?" и, најважније, „Да ли је то била рационална одлука?" Након анализе циљева, алтернатива, последица и система веровања Срба, могуће је на њих одговорити са великом сигурношћу.

Главни разлог за одбијање не треба тражити само у особинама Слободана Милошевића и његовог преговарачког тима. Они су били добри представници српског народа, са свим његовим врлинама и манама. Тврдоглавост и храброст, а по мишљењу неких чак и ирационалност, нису само карактеристике Милошевића, већ се могу наћи код готово сваког Србина, и то не само на крају 20. века већ и током целе историје. У тим особинама налазе се одговори на сва питања постављена на почетку овог рада. Имајући у виду национални имиџ Срба, њихов систем вредности, као и чињеницу да су оба ова фактора одговарала политичкој визији тадашњег лидера и руководства СР Југославије, уз специфичан однос који је према Србима преовладавао у САД, СР Југославија је одбила споразум из Рамбујеа.

Овај рад разјашњава стратешке маневре које су користили НАТО и Сједињене Државе, а који су озбиљно ограничили способност југословенске стране да се укључи у конструктивне преговоре. Упркос почетном споразуму, постигнутом 1998. године између Ричарда Холбрука и Слободана Милошевића, који је довео до повлачења југословенских трупа, интегритет мировног процеса поткопала је неактивност НАТО-а у вези са каснијим терористичким активностима, које је починила Ослободилачка војска Косова (ОВК). Како су преговори настављени у Рамбујеу, процес је додатно закомпликован заменом претходних, релативно умерених албанских лидера на Косову и Метохији, милитантим представницима ОВК, који су заузели истакнуте позиције у албанском преговарачком тиму. Упркос томе што су ови појединци били означени као терористи, југословенска страна је показала изузетан степен разумевања тиме што их је прихватила као легитимне представнике, нудећи чак и бројне компромисе у духу преговора.

Нажалост, не само за југословенску страну, већ и за албанску и цео свет, НАТО је, под вођством Сједињених Држава, обликовао предлог који је био суштински неприхватљив југословенској страни, откривајући јасну намеру да се успостави доминација, а не да се подстакне помирење или компромис. Овај приступ није само позиционирао НАТО и Сједињене Државе као судије у сукобу, већ је послужио и томе да се СР Југославија представи као главна препрека мирном решењу. Такве акције представљале су део шире стратегије америчке хегемоније током овог периода и служиле су као недвосмислена порука глобалним актерима, посебно Русији, о нетолеранцији према другачијим приступима у решавању међународних сукоба. Овај образац понашања додатно је потврђен у каснијим случајевима агресије и покушајима „решавања кризе" у различитим геополитичким контекстима, укључујући Ирак, Авганистан, Либију и Сирију, што је на крају створило предуслове за вишеструке изазове који се данас манифестују у Украјини.

Анализа потенцијалних алтернатива за СР Југославију открива суморну дихотомију, коју карактеришу занемарљиве разлике између опција које су

наводно биле доступне. Свеобухватни дизајн требало је изгледа да олакша приписивање кривице Југославији, успостављајући последично НАТО и као судију и као извршиоца у овом геополитичком контексту. Ова динамика била је посебно изражена након Хладног рата, јер се алијанса суочавала са егзистенцијалним питањима, разматрајући своју релевантност и сврху у брзо променљивом међународном пејзажу.

Савезна Република Југославија одлучила је да не прихвати овај ултиматум, али се поставља питање да ли је то био рационалан избор. Ако се осврнемо на историју Срба и погледамо како су одговарали на постављене ултиматуме, можемо видети једну константу: никада нису одустали, чак ни онда када су њихови лидери били под притиском. Имајући то у виду, можемо претпоставити да, чак и да је Милошевић попустио под притиском рата са НАТО-ом, народ би другачије одлучио уместо њега, а крајњи исход био би исти. Да је СР Југославија прихватила споразума из Рамбујеа, последице би биле тешке – државни удар, наставак грађанског рата и још веће страдање земље и њеног становништва. Узимајући у обзир, али и полазећи од дубљег разумевања рационалности – која не подразумева само доношење одлука засновано на максимизирању користи, већ и схватање да су државе рационалне ако су њихове политике засноване на кредибилним теоријама и произлазе из промишљеног процеса одлучивања (Mearsheimer & Rossato, 2023: 9) – одлука да се одбије споразум из Рамбујеа може се сматрати рационалном, не само из перспективе рационалности Милошевића и његовог преговарачког тима, већ и из перспективе српске нације.

„Свак се рађа да по једном умре, част и брука живе довијека" (Његош, 1851: 23).

Aleksa Vukadinović*
https://orcid.org/0009-0001-4640-1139
Zhejiang University, School of Public Affairs,
Hangzhou, Zhejiang, PR China

REJECTING THE RAMBOUILLET ACCORDS: "THE KOSOVO OATH"** OR A RATIONAL CHOICE?

ABSTRACT

What is the background of decisions, what precedes them, and how does that help us understand the events that follow them? These are the questions that people ask themselves when reading about certain events that have the potential to change the whole world. For more than two years now, we have been hearing that Russia brought back war to the European continent, the first after the Second World War, and that, in doing so, it violated international law and world order. However, many overlook the fact that an event like this happened at the beginning of 1999 when NATO, led by the US, launched an aggression on a sovereign country, FR Yugoslavia. This paper combines two existing models, the rational actor model and the belief system model, to find out what predated it and could have been avoided during the Rambouillet talks, as well as how one country decided to go into an impossible war and whether that was a rational decision.

KEYWORDS**:** Rationality, decision-making, belief system, conflict, perception

* aleksavukadinovic@protonmail.com

** The term "Kosovo Oath" in the title relates only to the historical term of the "Kosovo Oath", which is well known in Serbian history and relates to the Battle of Kosovo of 1389 and its meaning in Serbian history. In this case, the usage of the term "Kosovo" does not imply its independent status; on the contrary, Kosovo and Metohija, as is the full name of the province, is an autonomous province within the Republic of Serbia, and its status can only be that, as stipulated by international law and the Serbian constitution.

1. Understanding the decision-making process: The rational actor and the belief system models

To understand why some events happen, it is important to understand their background; in turn, to understand their background, it is important to understand the processes that led to decisions that ultimately resulted in the events that are the subject of study. In this field, there are several methods that can be productively applied: the rational actor model, the organizational behaviour model, the government politics model, the belief system model, and more. Depending on the model used, it is possible to get different results for the reasoning behind the decision-making process because, in the end, only one thing is certain in these cases, and that is the event itself.

The focus of this paper is precisely this: understanding the decision of FR Yugoslavia to reject the Rambouillet Accords and wage a war against what was, at the time, the most powerful force the world had ever seen, NATO. To do this, the rational actor model and belief system model will be of key importance as this decision, at first glance, seems irrational, which is also enhanced by statements from some of the participants in these talks, as well as certain analysts. That is why, in this case, the rational actor model needs to be accompanied by the second model, which can give the full picture of the decision-making process in the Yugoslav diplomatic team.

The rational actor model sees countries as unitary players that act on volume-maximizing principles. Based on cost-benefit analysis and calculations, countries make decisions that suit them the best at a given moment. It includes four main principles: 1. Goals and objectives (looking for the ultimate goal of the country, which leads to decision-making), 2. Alternatives (the different choices the country has at that moment) 3. Consequence (possible reactions to or effects of each alternative choice) 4. Choice (Allison and Zelikow, 1999). Applying these four principles should make the background of a certain decision clearer and easier to understand.

While the rational actor model approaches the analysis with calculations and volume maximizing, the belief system focuses on perception, which is not necessarily in line with volume maximizing or even a real-life situation. The belief system is a "filter" through which ordinary people, as well as a country's decision-makers, see the world around them and their position in it. A decision-maker acts upon his "image" of the situation rather than "objective reality." In other words, the most important thing that we need to understand in the decision-making process is how the decision-maker sees the world and themselves in it; this self-perception is key to this process. Even though this perception is subjective, it does not come from nowhere; it consists of images of the past, present, and future, which combined to form his belief system. (Holsti, 1962) Although every decision-maker has their own perception of events, it is important to understand how open or closed

their belief system is. If it were too open, he would accept all new information like there was no "filter" without considering previous experiences. On the other hand, if it is completely closed, regardless of the information, the decision-maker would always see them through the lens of past experiences, with no room for change. (Holsti, 1962)

The theory of national images and belief systems was a starting point for the later emerging strategic culture theory, which shares many similarities with it. Strategic culture represents a natural attribute of a security community, one that emerges in its "formative" years. Strategic culture can be described as an intersubjective system of symbols that facilitates political action related to strategic affairs. Furthermore, strategic culture constrains and enables the communicative practices that are central to strategic affairs. (Lock, 2010) Both theories include previous experiences as important contributors to both policies and strategic decisions of states. In the case of belief systems and national images, these are presented as "filters" that affect decision-making processes, while within the strategic culture theory, the system of symbols relates and contributes to similar processes.

2. Background of the conflict

2.1 A never-ending cycle between Albanians and Serbs

It is important to note that the 1990s conflict between Albanians and Serbs was not their first; with the conquest of the Balkans by the Ottomans in the 14th and 15th centuries, a new religion entered this territory, Islam, which, as in many other areas, was forced upon the local population with a range of different measures. As a result, the majority of Albanians who lived in the area together with Serbs converted to Islam, while most Serbs held on to their Orthodox religion. Conversion to Islam allowed Albanians better living conditions in the Ottoman Empire, life in the cities, lower taxes, and a certain level of control, which was used to drive the Serbian population out of urban settlements. This religious difference and treatment would become the roots of almost all Serbo-Albanian conflicts.

In the aftermath of the First Balkan War (1912–1913), Albania gained independence in the territories liberated from Ottoman rule by the Serbs and Greeks, even though the majority of Albanian rebels and guerrillas had fought with the Ottomans against the Balkan League. This was facilitated by the pressure from Austria-Hungary and the British Empire, which did not want to see a strong Russian ally, Serbia. (Toleva, 2016)

After gaining independence, Albania embarked on a very different path from Serbia, with the two countries always finding themselves on opposite sides of conflicts. In 1915, Serbia was overrun by the combined forces of Austria-Hungary, Germany, and Bulgaria, and its army and population had to retreat through the

Albanian mountains. During this retreat, Albanian guerrillas targeted Serbian columns of civilians and military personnel day and night, which, in combination with the harsh winter, resulted in 240,000 Serbian deaths. (Životić, 2014)

With the outbreak of the Second World War, the Serbs and Albanians ended up on opposing sides once again. Before the Second World War, Albania had been an Italian puppet state in a longstanding alliance with Italy, and just before the war broke out, it was annexed by its ally. This move encountered little opposition; then, Nazi Germany, helped by its allies in the Balkans, Bulgaria and the Croats, at the time one of the ethnic groups living in the Kingdom of Yugoslavia, came for the Kingdom of Yugoslavia. Once the Kingdom fell, many Albanians living in Yugoslavia joined the Nazi 21st Waffen Mountain Division of the SS Skanderbeg. (Zaugg, 2016)

During the Cold War era, Albania became "the most isolated country in Europe" under the rule of Enver Hoxha. Due to Albania's extreme poverty under the Hoxhaist regime, communist Yugoslavia allowed many Albanians to move to Kosovo and Metohija (Živančević, 1989), even though it had previously forbidden the Serbs from returning to their homes after being driven away during the Nazi occupation. (Službeni list, 1945) This resulted in a disparity in numbers between the Serbs and Albanians in Kosovo and Metohija, and over time, as the Albanian population grew, their demands increased exponentially.

2.2 Intensification of the conflict: The Kosovo Liberation Army (KLA)

As shown in the previous section, conflicts between Serbs and Albanians kept emerging, and they seem like a never-ending cycle of violence that continues to this day. After Tito's death, the Albanians, sensing the instability in the country, began rioting and asking to become independent from the Socialist Federal Republic of Serbia while remaining inside the Socialist Federative Republic of Yugoslavia, which would later allow them the right to self-determination. To curb these aspirations, Yugoslav authorities responded to these protests with force.

This was the poorest region in former Yugoslavia; while all of Serbia struggled with an underdeveloped economy and a low standard of living due to international sanctions, the situation was particularly bad in Kosovo and Metohija. Because of this, but perhaps even more because of the long history of violence between the Albanians and Serbs, religious differences, and growing Albanian nationalism, Albanians mounted an armed rebellion. In 1995, Albanian terrorist attacks began, including kidnappings and murders of Serbian civilians in the province. The Albanians controlled a large chunk of Kosovo and Metohija's territory and many roads in the province. In a shootout with an Albanian group in the village of Ponoševac, Serbian forces found one Sudanese national amongst the KLA members (Ristić,

2018), which clearly showed that this was more than just a rebellion; still, Serbian forces did not take any bigger counter-terrorist actions to prevent these events.

This all changed when the KLA took the city of Orahovac in an organized action. During the occupation of Orahovac, Albanians captured more than 50 Serbs and interned them in their camps, where 13 were killed a few days later. The majority of the kidnapped Serbs were sent to camps in Albanian villages before being sent to the notorious "Yellow House", a remote place in northern Albania where the KLA brought abducted Serbs and used them for organ harvesting. (Marty, 2010) Throughout 1998 and the beginning of 1999, Serb forces continued counteroffensive and anti-terrorist operations in the territory of the entire province. False reports and misinterpretations of facts became more common as Serb forces liberated more territory. The most notable case of misinterpretation, or obscuring the facts, is that of Račak, an anti-terrorist operation in which the Serb forces eliminated the local KLA unit.

In their initial reports on the incident, OSCE validators did not report anything suspicious; later, after the arrival of William Walker, it was reported that this was a massacre. However, the forensic evidence raises doubts about their assessment, such as gunshot residue being found on 37 out of 40 bodies in the village and the placement of bullet wounds on the bodies, which suggests that none of the victims were killed execution-style but in a classic shootout. Several years later, the Finnish crime scene investigator who had conducted the investigation said in her autobiography that the report had been heavily influenced by William Walker and that there was insufficient evidence for the claims he had made in 1999. (Rusila, 2008) The case of Račak would become crucial for the whole conflict and the ensuing peace talks, as it was used as a pretext for the aggression on FR Yugoslavia mere months later.

3. Rambouillet peace talks

3.1 The pathway to Rambouillet

Once the conflict intensified in 1998, diplomatic talks were held in the UN and Belgrade to find a political solution. In 1998, the UNSC adopted two resolutions calling for a peaceful and political solution to the Kosovo issue, condemning acts of terrorism in the Serbian province. Additionally, Richard Holbrooke became the new US envoy and held talks directly with President Milošević, leading to the "Milošević-Holbrooke agreement" on 13 October. Prior to this, Holbrooke had met with the leaders of KLA, and the meeting resulted in a change of their status in the United States: the KLA was removed from the list of terrorist organizations, and instead, its members were reframed as "freedom fighters." (Hendriksen, 2007) Elsewhere, France officially removed KLA from its list of terrorist organizations

under strong British and American pressure. (Reveron & Murer, 2006) The US military drills in Albania and the EU and the US sanctions were the decisive factors in the agreement.

On 24 October, the UNSC adopted Resolution 1203, legitimizing the agreement between Milošević and Holbrooke. The Resolution stated that all sides needed to seek a peaceful solution and respect the territorial integrity and sovereignty of FR Yugoslavia, demanding a prompt end to violence and terrorism. Further, it included sentences such as: "The future needs to be in integration, peaceful coexistence, economic prosperity, and a free and secure life," adding that these new policies would have to be implemented within the constitution of FR Yugoslavia. This agreement also contained some security details: the withdrawal of a certain number of Serb forces to their bases, the de-militarization of the KLA, and the establishment of the OSCE Kosovo Verification Mission, which would have 2000 members authorized to verify and ensure compliance with the agreement. (Resolution 1203, 1998)

3.2 An ultimatum or a peace agreement?

Once it became apparent that the previous agreements had failed to achieve the desired effect, despite Milošević initially upholding his part of the bargain, NATO, which had a responsibility to put KLA provocations under control, failed to do so, necessitating talks in a wider format with the inclusion of more international players, despite disagreements on the format they should take. (Crawford, 2002) Negotiations to resolve the Kosovo issue began formally on 6 February and lasted until 19 March 1999. During these few weeks, the two opposing sides, Yugoslav and Albanian, met only once. Most of the meetings were between representatives of the US, EU, Russia, and Yugoslavia, while the interests of the Albanian side were mostly presented by the US representatives, even though the Albanian side had its own representatives. (Prorokovic, 2019)

This whole process was questionable from the beginning. According to statements by Wolfgang Petrich, the EU representative in this process, he himself did not know about many details of the document, and the job of drafting and presenting the document was in the hands of the US representative, Christopher Hill. (Politika, 2019), (Tanjug, 2024) The "Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo," as the document was called, had 87 pages and had been prepared months before the official beginning of the talks; in other words, the purpose of these negotiations was merely to flesh out the details.

The first part of the document talked about human rights, equality, and freedom for all people in the province, while the other eight sections discussed specific issues and methods of implementation. The first section discusses the governance system in the province: the provincial parliament, jurisdiction and the methods of electing its representatives. The second part focuses on public security and the

introduction of local police forces, but with an emphasis on security outside the borders, which was to stay in the hands of federal security forces, as well as the role of the OSCE in public security. The third, fourth, and sixth sections outlined the election process, humanitarian aid, cultural protection and the powers of certain positions, alongside the first two and the introduction, on which all sides quickly agreed. (Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo, 1998)

The main stumbling block in this document was in the fifth and seventh sections, which talked about the methodology for implementing the agreement. The fifth part focused on the introduction of the "Special Implementation Mission," formed in coordination with the EU and OSCE, which would assume all powers assigned to the "Verification Mission" in the previous Milošević-Holbrooke agreement. From this, a "Commission for Implementation" would be formed, with representatives from all ethnic groups present in the province, as well as representatives of the federal and national levels in FR Yugoslavia, with the president of this commission having a leading role in this process. This commission would adhere to the rule of law of Kosovo and Metohija, Serbia and FR Yugoslavia, but with a diplomatic status based on the Vienna Convention on Diplomatic Relations. (Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo, 1998)

The seventh section was probably the most contentious issue, as it stated that all sides called upon the UNSC to allow NATO to deploy its troops in the province and ensure law and order while allowing non-NATO members to participate in it while still keeping strict control of these troops under NATO. In addition to these points, the seventh part had two appendices. Appendix B stated that NATO troops would enjoy "free passage and unimpeded access" in the whole territory of FR Yugoslavia, including airspace and territorial waters, the right to set up camps and bases, and the right to use all territories and services needed for support. NATO personnel would have immunity from any arrest or investigation, and any "NATO personnel erroneously arrested or detained" was to be "turned over to NATO authorities." Additionally, it authorized NATO to detain anyone and, in the shortest possible time, turn them over to appropriate officials. (Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo, 1998)

The main issue with these two sections was that they violated the sovereignty of FR Yugoslavia. The seventh section, together with Appendix B, would have allowed NATO forces unrestricted passage throughout the whole territory of FR Yugoslavia and diplomatic immunity. This would have essentially given NATO personnel carte blanche to do as they pleased throughout the entire territory of FR Yugoslavia while enjoying impunity and immunity from local laws. In other words, indirectly, this would have put the country's whole territory under NATO control, which Milošević's team and the negotiating team, as well as the majority of FR Yugoslavia's population, saw as an indirect occupation.

3.3 An expected outcome

"The Rambouillet text, which called on Serbia to admit NATO troops throughout Yugoslavia, was a provocation, an excuse to start bombing. … Rambouillet is not a document that an angelic Serb could have accepted. It was a terrible diplomatic document that should never have been presented in that form."

This was a comment on the Rambouillet Accords by Henry Kissinger, who, like many others, saw the true nature of these talks. From today's perspective, many people in Serbia ask themselves: Was there any room for negotiations in Rambouillet at all? Once the full text of the document was revealed, it became obvious that, from the beginning, only one outcome was possible and that no real negotiations had ever been envisioned. Scholars in Serbia have written many articles on this topic, such as "Rambouillet Process – The Political Pretext for the NATO Aggression on FR Yugoslavia" by Dušan Proroković in 2019, "The NATO Bombing of Yugoslavia (1999) 20 Years Later, The Problems of Legality, Legitimacy, and Consequences" by Boris Krivokapić in 2019, "NATO Road to Serbia: Why 1999?" by Slobodan Janković in 2019, and many more. While some of these contributions look at this process from different perspectives, most agree on one point: it was an ultimatum for FR Yugoslavia, quite similar to the one given to Serbia in 1914 on the eve of the First World War. This was even more apparent in a statement given by US Secretary of State Madeleine Albright at the first press conference in Rambouillet.

"If President Milosevic refuses to accept the Contact Group proposals, or has allowed repression in Kosovo to continue, he can expect NATO air strikes. If the Kosovo Albanians obstruct progress at Rambouillet or on the ground, they cannot expect the NATO and the international community to bail them out… There should be no doubt on either side that the consequences of failure to reach agreement or to show restraint on the ground will be swift and severe." (Albright, 1999)

Many testimonies about this negotiation process emerged during the trial against former president Milošević and other Serb leaders at the ICTY, alongside statements from the diplomats who had participated in these negotiations. (RTS, 2019), (Politika 2019) These testimonies reveal what the majority of people in Serbia thought was the right choice. Professor Ratko Marković, a member of FR Yugoslavia's diplomatic team, stated in these talks:

"Participants could only meet by accident in the hallways, walking past each other, without a word, and the text that eventually became the 'agreement' was given to participants in pieces, with the two most important sections, which make its core, given to the participants just four hours before these negotiations ended. Among the witnesses (of "the big three"), the Russian representative, Boris Mayorsky, did not sign these parts, explaining that they were not the topic of the negotiations." (Marković, 2019)

During this questionable negotiation process, even at its very beginning, FR Yugoslavia was willing to cooperate and accepted all parts of the document (Schwarz, 1999), except the fifth and seventh, which, as mentioned, involved the deployment of NATO forces throughout the territory of FR Yugoslavia and their immunity from all local laws. It was the Albanian side that refused to sign any document until Hashim Tachi went to Washington, DC, for further talks. After these talks, the Albanian side decided to sign the document that had not even been seen by the other delegations and representatives. The same day, the Serbian side unilaterally signed its own proposal that had been discussed during negotiations. The very next day, Christopher Hill, together with Petrich and Mayorsky, stated that there was no need to continue the negotiations.

The real nature of these "negotiations" was obvious throughout the whole process, but maybe what best describes them was another statement from a state department official:

"We intentionally set the bar too high for the Serbs to comply . . . The Serbs needed a little bombing to see reason." (Fair, 2019)

4. A rational choice or not?

As mentioned at the beginning of this paper, at first glance, the rejection of the Rambouillet Accords may seem irrational, especially without a deeper analysis of this event. A simple power comparison between the opposing sides suggests that the Yugoslav chances for victory, or even a stalemate, were almost non-existent, and yet they decided to reject the proposal. Of course, if the world were that simple, life would be much more convenient and the world around us much easier to understand, but unfortunately, the world is much more complicated and harder to understand.

4.1 Who wanted what?

Every negotiation process is about bargaining; opposing sides present their requests and proposals, and then they negotiate about what is acceptable and what is not. In the end, they should find common ground and solve their problems. During the Rambouillet negotiations, however, this did not happen; the negotiations failed, and war ensued. Obviously, either both sides or one of them was not ready to compromise and find common ground. To understand why this happened, it is first important to see which side wanted what.

Faik Jashari, an Albanian member of the Yugoslav delegation in Rambouillet, said: "We tried everything to make a deal, but it didn't work. We offered all possible solutions and standards in line with European standards." (Niške vesti, 2019) Official statements show that the Yugoslav side sought to protect the country's

sovereignty and territorial integrity and put an end to the KLA rebellion and terrorist acts. In addition to this, it was open to restoring maximal autonomy to the province of Kosovo and Metohija; it also accepted methods for implementation of new political establishments in the province, including an assembly, local government, local police force, and other requests from the first, second, third, fourth, sixth, and eighth sections of the Rambouillet Agrement text. *(Elich, 2024)* Furthermore, much of this had already been accepted in the Milošević-Holbrooke agreement just months earlier. Serbian president Milan Milutinović stated:

"The Yugoslav delegation had proposed solutions meeting the demands of the Contact Group for broad autonomy within Serbia, advocating full equality of all national communities." (Tanjug, 1999)

On the other side, within the Albanian delegation, there was consensus only on one goal, which was independence, but there were big differences in the approach to attaining it and on how it would look once achieved. Members of the Albanian delegation were Ibrahim Rugova, a longstanding Albanian politician and political leader who was seeking a non-violent solution for his people, Fehmi Agani, and Hashim Tachi, a man who had appeared directly from the Interpol wanted list as a representative of the KLA. He was favoured by Madeleine Albright as she saw him as the "right man" for the job due to his and his KLA's hard stance towards Serbs, as encapsulated in a statement given by a KLA spokesperson in 1998:

"The independence of Kosovo is the only solution…We cannot live together. That is excluded." (Reuters, 1998)

In Rambouillet, it was not just about the two sides; "the big three," as they were known at the time, the representatives of the US, EU, and Russia, which were mediators, had their own agendas in this process. Wolfgang Petrich and Boris Mayorsky, as representatives of the EU and Russia, were keen to find a political solution and establish peace in Europe, but it was the US, headed by Christopher Hill and Madeleine Albright, that pushed for a bombing campaign. It was precisely this US approach that made the negotiations more difficult; the same objective was also the reasoning behind Appendix B and what put the wind in the sails of the Albanian hard stance and the continuation of hostilities. A Yugoslav representative in these negotiations summarized this when he said that Albright told them multiple times:

"If the Yugoslav delegation does not accept what we're offering, you will be bombed." (Šainović. 2019)

4.2 Was there any other way out for FR Yugoslavia?

From what can be gleaned about the Rambouillet negotiations, the Yugoslav team had only two options: to accept or to refuse, without any room for alternatives. Every attempt to strike a deal, make some changes, even the acceptance of most requests in the document served to them, proved inadequate and was, furthermore,

reported as irrationality and stubbornness on the Yugoslav side. This became even clearer with the arrival of Madeleine Albright to Rambouillet; her stance was that there were no negotiations; it was a "take it or leave it" situation, an ultimatum. Upon her arrival in Rambouillet, her spokesperson stated:

"She is not here to negotiate but to demonstrate that we are ready to back diplomacy by force; by taking part in a peace implementation force if there is an agreement, or by carrying out the NATO threats to submit Serb targets to military air strikes if the Serbs are the cause of a breakdown in the talks." (The Herald Times, 1999)

4.3 War or war?

Throughout history, Serbia and its people have had to make tough decisions multiple times. Serbs have faced ultimatums since the Middle Ages. Sultan Murad I had given an ultimatum to the Serbian Prince Lazar, much like the one offered to the Serbs 650 years later by one of the greatest powers the world has ever seen, the North Atlantic Alliance. When considering the consequences of the alternatives for FR Yugoslavia during these negotiations, one must look to history to fully appreciate the possible effects.

It seems superfluous to discuss the consequences of rejecting the deal: the aftermath of the Rambouillet negotiations makes them a moot point, although they were arguably plain enough even before. Statements by the US representatives during the talks described them in no uncertain terms. But what would have happened if FR Yugoslavia had accepted these accords? That is something that many could not or did not want to understand, and this is the key to understanding this decision-making process of the Serbian side.

The difference between the best and worst alternatives for the Yugoslav side was fairly small, and the space for bargaining was minimal. The best-case scenario would have been the rejection of the agreement by the Albanian side, with the talks falling through, in which case it would have been their fault; of course, this was a highly unlikely outcome, as the Albanian side closely followed the US lead in these negotiations. This became particularly apparent after the US took it upon itself to train the KLA, transforming them from a "ragtag guerrilla" into a police force or a political organization, similar to the African National Congress in the Republic of South Africa. (New York Times, 1999) The inclusion of KLA leaders as chief representatives of the Albanian side showcased this turn. Conversely, the worst-case scenario would have been a failure of the negotiations blamed on the Yugoslav side. The consequences of that were clearly stated by multiple US officials, as already explained; in other words, war would come to Yugoslavia.

5. Who are the Serbs, and what makes them Serbs?

"Despite so many disasters, the Serbian nation is not dead. It has survived the most horrific calamities without losing its vitality. Young blood boils in its veins, and soon the wonderful flower of freedom will bloom. Centuries of tyranny could not make them slaves; the Serbs always broke their chains."

Madeleine de BENOIT-SIGOYER, La Patrie Serbe 1918

"The Serbian soul is itself a question mark. It defies methodical analysis and withdraws rebelliously, not lending itself to anatomical torture. It has sudden jumps that are disconcerting and that only knowledge of its history can explain. It is so sensitive that nothing offends it; it has such respect for feelings of honour that it remains faithful to them as if it were a pet. Far be it from the artificial subtleties of advanced civilizations. It is capable of both utter inertia and extreme heroism."

Genina CALPIER, La Serbie Légendaire, 1918

5.1. Kosovo and Metohija

Today, the Battle of Kosovo is commemorated in all lands where Serbs live: a day for a military parade and a day of remembrance. Its date, 28 June, is one of the most important days in the history of the Serbs and the feast day of St. Vitus, locally known as "Vidovdan." The Battle of Kosovo in 1389 was a face-off between the Serbian and Ottoman empires. Serbian tradition has it that Ottoman emperor Murad I offered the Serbs to surrender to him, promising abundant earthly rewards such as land, gold, titles, and so on; if they refused, it would be the end of the whole Serbian people. It was an ultimatum that questioned the very existence of the Serbian identity and culture—perhaps not the first in the history of Serbs, but definitely not the last. Prince Lazar rejected the offer and went to battle to die a heroic death alongside the whole Serbian army, which was, by some records, half the size of the Ottoman army. There are many stories about this battle, some real and others fictional; we do know that the medieval Serbs stood strong against a would-be conqueror and willingly sacrificed themselves for their faith and their beliefs. But is Kosovo and Metohija just the site of this glorious battle for the Serbs, or is it something more?

Kosovo and Metohija are the birthplaces of Serbian culture; they are sites with magnificent monasteries from the medieval era; they are where the capital of the Serbian Empire was; and they are where the roots of every Serb are.

"Kosovo is the most important thought, the biggest idea, and the most complex combination of Serbian culture. The name for the most valuable thing that we have given to Christian civilization. Kosovo is the capital of the Serbian empire

of art. The legacy and bequest of the Serbian mind and spirituality to humanity. A legend with which the Serbian nation grows." (Bećković, 1989)

5.2. Following in the footsteps of Kosovo heroes: The First World War

On 28 June 1914, Gavrilo Princip, a member of "Young Bosnia" (Gaćinović, 2018), assassinated Archduke Franz Ferdinand, heir presumptive to the throne of Austria-Hungary. The assassination was a response to the Austro-Hungarian occupation and annexation of Bosnia, as well as the archduke's official visit, provocatively scheduled for one of the most important days in Serbian tradition. In the aftermath of this event, Austria-Hungary gave Serbia an ultimatum, which Serbia could not accept.

In a chain reaction because of the intricate network of alliances in Europe, the declaration of war against Serbia sparked the Great War, as it was called at the time, or the First World War, as it is better known today. During this war, Serbia suffered catastrophic losses, despite its initial victory in the Battle of Cer. Serbia lost 28% of its total population and more than 50% of its male population. (Defence Ministry of Serbia, 2019) While Serbia emerged victorious from the war, it suffered bigger losses than any other country. Again, what triggered the war was the unwillingness of the Serbs to bow down to a stronger enemy; it was their freedom-loving spirit and memories of the Battle of Kosovo and its heroes.

5.3 Hitler's ultimatum: Yes, but no

When the Second World War began, Serbia, at the time part of the Kingdom of Yugoslavia, did not have a reigning monarch; the king had been assassinated a few years earlier, and Prince Paul was appointed regent for his underage nephew, Peter II. Amidst increasing pressure on the Kingdom, the regent needed to decide what to do and which side to join; ultimately, on 25 March 1941, he accepted Hitler's ultimatum and joined the Axis powers.

Joining the Axis powers did not sit well with the people in Serbia, which couldn't be said for their then-countrymen in Croatia. Serbs, as seen earlier, were averse to being subjected to anyone and were also reluctant to side with those against whom they had fought just years earlier in the First World War. This disaffection soon escalated, and on 27 March, mass protests erupted in Belgrade. Crowds took to the streets to protest the Prince Regent's decision. The same day, the military backed the protesters, taking down Prince Paul in a coup d'etat and installing Peter II as king of Yugoslavia. (Blagojevic & Petrovic, 2021) A week later, Nazi Germany attacked the Kingdom of Yugoslavia, resulting in a bloody war that cost the Serbs hundreds of thousands of lives.

5.4 The Kosovo oath and the history of a higher purpose

What is a national image, and what is a belief system? That was already answered at the beginning of this paper, but what is the national image of the Serbs, and how does their belief system work? That is what the previously mentioned events explain. The Serbs see themselves as a strong nation, unique and small yet capable of taking down much bigger foes, which they proved by challenging the biggest empires in Europe and winning against them. Their freedom-loving spirit, heroism, stubbornness, patriotism, and courage are all products of a long history of wars and difficulties from which, even in tough times and heavy suffering, they always came out as winners.

This mentality, this national image, is what distinguishes them from others, as they won't stand down even when faced with the greatest force in the world. Through these lenses, they see the world around them. This is precisely what the US representatives in Rambouillet, as well as their leaders, failed to understand as they prepared for war against FR Yugoslavia.

The strategic cultural framework of the Serbian people is profoundly intertwined with the historical and theological underpinnings of Orthodoxy, particularly as it pertains to the Serbian Orthodox Church, which was granted autocephaly from the Byzantine Church in the 13th century – not merely an ecclesiastical milestone but also a pivotal moment in the formation of national identity. In the broader context of Orthodox Christendom, autocephalous churches are emblematic of both spiritual and national identity, serving as a vital nexus where religious traditions and national consciousness converge.

The Serbian Orthodox Church is more than just a religious institution; it is a cornerstone of Serbian identity, encapsulating the essence of what it means to be Serbian. This identity is articulated through historical narratives that emphasize the intertwining of religion and national pride. Central to this cultural narrative is the legacy of Saint Sava, a pivotal figure in Serbian history whose 13th-century oath laid the groundwork for a distinctly Serbian Orthodoxy. This oath was further immortalized through the actions and sacrifices of historical leaders, most notably "Emperor" Lazar, during the Battle of Kosovo in 1389. The "Kosovo Oath" serves as a key symbol of resilience and unity among the Serbian people, reinforcing the belief that their identity is inextricably linked to their faith and historical struggles.

Thus, the interplay between faith, history, and national identity within Serbian culture is not merely a reflection of past events; it articulates a continuous narrative of survival and aspiration. This dynamic has played a critical role in shaping contemporary Serbian societal values and political orientations, making the Serbian Orthodox Church an essential element for understanding the complexities of Serbian identity and its manifestations in both historical and modern contexts. (Gajic, 2020; Vidović, 2009: 43)

6. Conclusion

Let us go back to the main questions from the beginning of this paper: Why did FR Yugoslavia reject the Rambouillet Accords? Why did FR Yugoslavia decide to go to war against NATO? And most importantly, was this a rational choice? After analyzing the objectives, alternatives, consequences, and the belief system of the Serbs, it is possible to answer them with a fair degree of certainty.

The main reason for rejecting the Rambouillet Accords should not be sought only in the personal attributes of Slobodan Milošević and his team, who were arguably paradigmatic representatives of the Serbian people, with all of their virtues and flaws. Stubbornness and boldness or, according to some, irrationality, were not just Milošević's personal characteristics but could be found in almost any Serb, and not just at the end of the 20th century but throughout their history. These attributes provide answers to all questions asked at the beginning of this paper. Because of the national image of the Serbs, because of their belief system, because both aligned seamlessly with FR Yugoslavia's leader and his team and because of the very nature of the attitude towards the Serbs in the US, FR Yugoslavia rejected the Rambouillet Accords.

This paper elucidates the strategic manoeuvres employed by NATO and the United States to severely restrict the Yugoslav side's ability to engage in constructive negotiations. Despite the initial agreement brokered in 1998 between Richard Holbrooke and Slobodan Milošević, which led to the withdrawal of Yugoslav troops, NATO's inaction regarding the subsequent terrorist acts perpetrated by the Kosovo Liberation Army (KLA) undermined the integrity of the peace process. As negotiations resumed in Rambouillet, the process was further complicated by the replacement of comparatively moderate Albanian leaders in Kosovo and Metohija with KLA militants, who took prominent positions within the Albanian negotiation team. Despite these individuals being designated as terrorists, the Yugoslav side displayed a remarkable degree of understanding by accepting them as legitimate representatives, even extending various compromises in the spirit of negotiation.

Regrettably for both sides and the whole world, NATO, under US leadership, crafted a proposal that was inherently unacceptable to the Yugoslav side, revealing a clear intent to assert dominance rather than foster reconciliation or compromise. This approach not only positioned NATO and the United States as adjudicators of the conflict but also served to frame the Federal Republic of Yugoslavia as the primary impediment to a peaceful resolution. Such actions exemplified a broader strategy of US hegemony during this period, sending an unambiguous message to global actors, particularly Russia, regarding the intolerance of dissenting perspectives in international conflict resolution. This pattern of behaviour is further substantiated by subsequent instances of aggression and attempts at "crisis

resolution" in various geopolitical contexts, including Iraq, Afghanistan, Libya, and Syria. These actions have contributed to the multifaceted challenges currently unfolding in Ukraine.

The analysis of potential alternatives for the Federal Republic of Yugoslavia reveals a grim dichotomy, characterized by negligible differences between the options that were ostensibly available. The overarching design appeared to facilitate the attribution of blame to Yugoslavia, consequently establishing NATO as both judge and executioner in this geopolitical context. This dynamic was particularly salient in the aftermath of the Cold War, as the Alliance grappled with existential questions concerning its continued relevance and purpose in a rapidly evolving international landscape.

FR Yugoslavia chose not to accept this ultimatum, but was that a rational choice? If we look back at the history of Serbs and how they responded to ultimatums, we can see one constant: they never backed down, even if their leaders fell under pressure. Knowing this, it is possible to assume that even if Milošević had buckled under the threat of war with NATO, the people would have chosen differently, and the end result would have been the same. To continue RAM and complete it, the consequences of accepting the Rambouillet Accords would have been a possible coup d'etat, the continuation of civil war, and even more suffering for the country and its people. Based on all of this, but also considering a deeper understanding of rationality, which is not just pure volume-maximizing driven decision-making but also one where states are rational if their policies are based on credible theories and result from a deliberative decision-making process (Mearsheimer & Rossato, 2023: 9), the choice to reject the accords was a rational one, not just from the perspective of the rationality of Milošević and his team but also from the perspective of the Serbian nation.

"Everyone is born to die once, but glory and shame live forever." (Njegoš, 1851: 23)

ЛИТЕРАТУРА/LITERATURE

Albright, M. (1999). Remarks and Q&A session at the U.S. Institute of Peace. *U.S. Department of State*, 4.2.1999, Available at: https://1997-2001.state.gov/statements/1999/990204.html, Accessed: 12 May 2021.

Allison, G. T., & Zelikow, P. (1999). *Essence of decision: Explaining the Cuban Missile Crisis* (2nd ed.). London: Longman.

Bećković, M. (12.5.2021). Kosovo najskuplja srpska reka. *Rastko*. https://www.rastko.rs/kosovo/umetnost/mbeckovic-kosovo.html

Benoit-Sigoyer, M. D. (1918). *La Patrie Serbe*. Paris: Jouve & Cie, Editeurs.

Svedok na suđenju Tačiju: OVK koordinisala akciju otmice velikog broja Srba. (18. 7.2023) *N1*. https://n1info.rs/vesti/svedok-na-sudjenju-taciju-ovk-koordinisala-akciju-otmice-velikog-broja-srba/

Clapier, G. (1918). *La Serbie légendaire*. Paris: Librairie Delagrave.

Crawford, T. W. (2001). Pivotal deterrence and the Kosovo War: Why the Holbrooke Agreement failed. *Political Science Quarterly, 116* (4): 499–523. https://doi.org/10.2307/798219

Elich, G. (2024). How Madeleine Albright got the war the U.S. wanted. *CounterPunch*. 8 March 2024, Available at: https://www.counterpunch.org/2024/03/08/how-madeleine-albright-got-the-war-the-u-s-wanted, Accessed: 12.5.2024.

Gaćinović, R. Đ. (2018). *Mlada Bosna*. Beograd : Evro Book

Holsti, O. R. (1962). The belief system and national images: A case study. *The Journal of Conflict Resolution, 6*(3): 244–252. https://www.jstor.org/stable/172905

Janković, S. (2019). NATO road to Serbia: Why 1999? In: Vuković, N. (ed.) *David vs. Goliath: NATO war against Yugoslavia and its implications*. Belgrade: Institute of International Politics and Economics; Faculty of Security Studies (137–154).

Krivokapić, B. (2019). The NATO bombing of Yugoslavia (1999) twenty years later: The problems of legality, legitimacy, and consequences. In: Vuković, N. (ed.) David vs. Goliath: NATO war against Yugoslavia and its implications. Belgrade: Institute of International Politics and Economics; Faculty of Security Studies (137–154).

Marković, R. (2019). Три крупне лажи о наводним преговорима у Рамбујеу. *Politika Online*. 10.2.2019, преузето са: https://www.politika.rs/scc/clanak/422419/Tri-krupne-lazi-o-navodnim-pregovorima-u-Rambujeu, датум приступања: 12.5.2024.

Marty, D. (2010). Inhuman treatment of people and illicit trafficking in human organs in Kosovo. *Council of Europe,* 12.12.2010, Available at: https://assembly.coe.int/committeedocs/2010/20101218_ajdoc462010provamended.pdf, Accessed: 12.12.2024.

Mearsheimer, J. J., & Rosato, S. (2023). *How states think*. New Heaven: Yale University Press.

Njegoš, P. P. (1851). *Lažni Car Šćepan Mali. Trst: Andrija Stojković.*

Proroković, D. (2019). Proces u Rambujeu – politička priprema agresije NATO na SR Jugoslaviju. *Politika nacionalne bezbednosti, 16*(1): 237–252.

Ristić, B. (2018). Mogu li Amerikanci dolarom da pobede džihad na Kosovu – kad im više ne treba. *Sputnjik Srbija*. 28.1.2018, Preuzeto sa: https://web.archive.org/web/20190202042305/https://rs-lat.sputniknews.com/komentari/201801281114341919-kosovo-sad-/, datum pristupanja: 12.8.2024.

Rusila, A. (2011). High pressure to fabricate Račak reports. *Ari Rusila's blog*. 20.10.2011, Available at: https://arirusila.wordpress.com/2008/10/20/high-pressure-to-fabricate-racak-reports/, Accessed: 12.10.2024.

Šainović, N. (2024). Шаиновић на годишњицу: Одбијањем споразума у Рамбујеу спречили смо окупацију СРЈ. *ЈМУ Радио-телевизија Војводине*, 6.4.2024, преузето са: https://www.rtv.rs/sr_ci/politika/sainovic-na-godisnjicu-odbijanjem-sporazuma-u-rambujeu-sprecili-smo-okupaciju-srj_1514717.html, датум приступања: 12.11.2024.

Times, N. Y. (1999). Opinion: Peace on hold in Kosovo. *The New York Times*. 24.2.1999, Available at: https://www.nytimes.com/1999/02/24/opinion/peace-on-hold-in-kosovo.html, Accessed: 12.11.2024.

Toleva, T. (2016). *Uticaj Austrougarske imperije na stvaranje albanske nacije, 1896–1908*. Beograd: Institut za evropske studije.

UNSC Resolution 1203. (1998). *United Nations. Security Council*, 24.10.1998, Available at: https://www.unscr.com/en/resolutions/doc/1203, Accessed: 12.12.2024.

Vidović, Ž. (2009). *Istorija i vera*. Beograd: RAOB.

Vesti, N. (2019). Godišnjica neuspeha u Rambujeu: Faik Jašari, član srpske delegacije već 20 godina živi u Nišu i ne sme da ode na Kosovo. *Niške Vesti*. 17.2.2019, preuzeto sa: https://niskevesti.rs/godisnjica-neuspeha-u-rambujeu-faik-jasari-clan-srpske-delegacije-vec-20-godina-zivi-u-nisu-u-ne-sme-da-ode-na-kosovo/, datum pristupanja: 12.12.2024.

Westemeier, J. (2017). Review of *Albanische Muslime in der Waffen-SS. Von „Großalbanien" zur Division „Skanderbeg"* [Review of the book *Albanische Muslime in der Waffen-SS. Von „Großalbanien" zur Division „Skanderbeg"*, by F. A. Zaugg]. *Militärgeschichtliche Zeitschrift, 76*(2): 666–669. https://doi.org/10.1515/mgzs-2017-0130

Živančević, P. (1989). *Емигранти*. Beograd: Ekportpres.

Životić, A. (2014). *Albanska golgota*. Beograd: Ministarstvo odbrane Republike Srbije.

Радна група за обележавање стогодишњице Првог светског рата у Министарству одбране и Војсци Србије. (2019). *Попис војних и цивилних губитака Краљевине Србије у људству у Првом светском рату*. Београд: Медија ценар „Одбрана".

© 2025 by Institute of European Studies | Creative Commons License: CC BY 4.0